

ELŐSZÓ

E könyvecske kéziratát mintegy két évtizeddel ezelőtt kezdtem el írogatni a magam szórakoztatására, illetve a mindennapi életben tapasztalt bosszankodásoknak vagy éppen az egyetemen, az Akadémián és másutt engem ért kisebb-nagyobb csalódásoknak a könnyebb elviselése céljából. Az előzményekhez persze az is hozzátartozik, hogy a humort (még a morbidot is), a szatírárt és a paródiát mindig is élveztem, miként feleségem is, sőt a szójáték és a viccelődés egyfajta hagyomány volt családjainkban. Az évek során kéziratom egyre gyarapodott terjedelemben és műfajilag is.

Nyilvános megjelenetésére sokáig azért nem gondoltam, mert nemcsak attól félttem, hogy a humor, illetve irónia műfajában szerzőként való megjelenésem sikertelennek bizonyul, hanem attól is, hogy kollégáim és egykori tanítványaim ezt a tudománytól idegen, sőt még a tudományt is kigúnyoló próbálkozásomat netán megbotránkoztatónak tartják majd. Végül is az előbbi aggodalmamat annak a közmondásnak a jegyében küzdöttem le, hogy „a puding próbája az, hogy megeszik”, vagyis csupán irományom nyilvánossá tétele nyomán derülhet ki, mennyire vagyok sikeres vagy sikertelen ebben a műfajban. Ami meg az utóbbit, vagyis a tudomány és a humor viszonyát illeti, bátorodom kijelenteni, hogy a tudomány művelése kellő humor és önirónia nélkül nemcsak megalapozatlan elbizakodottsághoz, sőt nagyképűséghez vezet, hanem olyan, valamiféle örök és univerzális igazság kereséséhez vagy pláne megelégedésnek tévhitéhez, amilyen a valóságban nem létezik. A valóság ugyanis sokkal bonyolultabb és sokkal gyorsabban is változik, semhogy azt az emberi tudomány bármikor is teljes egészében és örökös változásában megismerni és

megmagyarázni lenne képes. Így leküzdve említett féltelmeimet, illetve aggodalmaimat végül is arra az elhatározásra jutottam, hogy kiadót keresek ironikus szellemeskedéseim immár kötetnyi kézírata számára.

Lehet persze, hogy egyes olvasóim talán megbotránkoznak majd azon, hogy ironikus, szinte már sértő megfogalmazásaimmal nem kímélem a társadalmi lét és magatartás egyetlen szféráját sem, kifigurázom a politika szereplőit, a politikai pártokat, sőt ironikus megjegyzésekkel illetem saját tudományterületemet és pályatársaimat is, egyetemi oktatókat és akadémikusokat egyaránt, valamint sok más foglalkozásúakat is. Nem azért teszem ezt, mintha nem tisztelném és becsülném a közügyekkel, a társadalom aktuális problémáival foglalkozó és azok megoldásán buzgólkodó becsületes politikusokat, vagy a tudománynak az ismeretlen megismerésére törekvő, kutató és felfedező művelőit, illetve a tudományos ismeretek oktatóit, a tanári és nevelő hivatást választókat, vagy az orvosokat, művészeket és általában a jó és megbízható gyakorlati szakembereket. Nagyon remélem, hogy gúnyolódásaimat, ironikus megjegyzéseimet illetően érvényesül majd az a mottó, hogy „akinek nem inge, ne vegye magára”.

Ha ennek ellenére egyesek mégis megsértődnének az egyébként nyilvánvalóan komolytalan, illetve szándékosan eltúlzott megjegyzések miatt, vigasztalásukra talán elég hivatkoznom a magamat is kicsúfoló olyan önironikus megjegyzésre, mint amely „Peter Lawrence törvénye” kapcsán e könyvecskében olvasható.

Egyébként is a megbotránkozásokat, rosszállásokat, félreértéseket és esetleges sértődéseket illetően elsősorban azt hozhatom fel (ha kell) mentségemre, hogy *az életünkben, mindannyiunk életében tapasztalható visszásságok, bosszankodások, csalódások enyhítésére, sőt a katasztrófák és szenvedések könnyebb elviselésére is a legjobb gyógyszer a humor, még akár a morbid humor is.* E gyógyszer alkalmazá-

sának szinte történelmi hagyománya is van hazánkban. Még gyerekkoromból emlékezem arra, hogy 1944 őszén az akkori politikai vicclap, a *Drótkefe* címdoldalán Szálasi-nak a fejével az olvasó felé néző, de testével, illetve lábával az ellenkező irányba lépő karikatúrája jelent meg azzal a felirattal: „Szálasi Ferenc, aki úgy jön, mintha menne.” Visszaidézhetem a Rákosi-korszakban született megannyi politikai viccet is (amelyekből 1956 októbere végén egy kis gyűjteményt adott be valaki a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadóba, akkori munkahelyemre), vagy az olyan szándékos vagy véletlen elírásokat, bakiakat azokból az időkből, mint például a Szabad Nép címdoldalán a Rajk-perről szóló tájékoztatóban az Igazságügyi Minisztérium szavak elválasztása úgy, hogy az „I” egy előző rovatba került, a másik rovat pedig „gazságügyi Minisztérium”-mal folytatódott. Vagy idézhetek (bár csak emlékezetem szerint) olyan publikált versikékből is, mint például a budai gyermekvasút megnyitása alkalmából megjelentből azt, hogy „...és lengetik kis karjukat, ez legyen tinéktek!” Vagy amelyben ez állt: „Guggolunk a barázdában, S egünket a párt kitérta”. Vagy amelyikben az április 4-i katonai felvonulás alkalmából ezt olvashattuk a költőnőtől: „El-elnézem a vitézek seregét, Számba veszem a legények elejét”. Akár szándékos elírások voltak ezek, akár nem, a társadalom számára némi elégtételt vagy legalábbis fájdalomenyhítést jelentettek, mert nevetésre készítettek. A katasztrófák morbid humorral való elviselésére talán legjobb példa a Nemzeti Színház egyik, a Körúton lakó színészéről szóló anekdota. Az illetőt 1956. november közepén az újratalálkozáskor társai arról faggatták, hogyan vészelte át a szovjet tankok szinte minden házra kiterjedő iszonyatos pusztítását, mire ő azt felelte: „Egészen jól, a tankok dübörgését hallva még időben hazasiettem, majd benyomtam a liftcsengőt, és erre lejött a lakásom.” Végül, de nem utolsósorban említhetem azokat a szinte sorozatban kör-

bejáró vicceket, amelyek a koronavírus-járvány kapcsán születtek (többnyire ismeretlen szerzőktől, mint általában). Ilyen például az a hirdetés, hogy „Munkába járás céljából sürgősen szobabiciklit vennék.”

Mindezekon túl azonban nem csak a bajok, bosszankodások, katasztrófák könnyebb elviselése indokolja a humor és az ironia alkalmazását gyógyszerként. Mivel az emberi lét és a társadalom megnyilvánulásai, az intézmények és a politikai gyakorlat terén aligha található tökéletes, minden szempontból kedvező jelenségeket, problémamegoldásokat, illetve hatásokat, hiszen mindennek megvan a fonákja is, ezért nem árt az elfogultság, az egyoldalú szemlélet és a leegyszerűsítések korrigálására görbe tükört állítani a jelenségek megtekintésére – és magunk elé is kijózanítás céljából az elbizakodottság ellenében. A görbe tükör ugyan eltorzítja a valót, de azért mutatja is.

Ennek jegyében bocsátom a tisztelt olvasók elé megmérettetésre könyvecskémet, remélve, hogy némi derűt kelt és szórakoztat a mindennapi élet bosszankodásai közepette. Megjelentetéséért köszönetet mondok a TINTA Könyvkiadónak, illetve Kiss Gábor igazgatónak. Azért fordultam kéziratommal ehhez a rangos, anyanyelvünk ápolásával foglalkozó kiadóhoz, mert értelmező szótárak, közmondásokat, bölcs szólásmondásokat tartalmazó könyvek, sőt még a nemzetközi humorkonferenciáról szóló kötet kiadásával is foglalkozik. Márpedig könyvecském első fejezete mint értelmező szótár – még ha a fogalmak szándékos félreértelmezése révén is – éppúgy anyanyelvünk szinte egyedülálló gazdagságáról tanúskodik, mint a tudományos jellegűek, második fejezete pedig az eredeti tartalmukból kifordított közmondásokkal igyekszik nem kevésbé valós vagy lehetséges tanulságokat levonni. A harmadik fejezet főként a már fogalomná vált „Murphy törvénye” mintájá-

ra sorakoztat fel olyan, a mindennapi élet különféle bosszankodásai nyomán megfogalmazott humoros „törvényszerűségeket”, amelyenekhez hasonlókat bárki megfogalmazhat, és ezáltal talán könnyebben viselheti el az adott kellemetlenséget. Ez a fejezet éppúgy, mint a Parkinson és Lawrence „törvényeit” némileg kiegészítő negyedik, valamint az régi idők vicceiből ismert „jereváni rádiónak” tulajdonított gúnyolódásokat felelevenítő ötödik fejezet, már kifejezetten az ironikus humor területére visz.

A gondos szerkesztésért Szabó Mihálynak, a Tinta Könyvkiadó munkatársának tartozom hálás köszönettel, a szellemes karikatúrákért pedig Halász Gézának, több könyvem egyetemi kiadója, az AULA egykori igazgatójának, aki baráti gesztusként készítette el azokat.

Siófok, 2020. augusztus

A szerző